

"Preventivni programi očuvanja reproduktivnog zdravlja Romkinja i prevencije nasilja u porodici"

Predgovor:

Maligne bolesti su jedan od vodećih javno zdravstvenih problema i u BiH, a na ljestvici smrtnosti nalaze se na drugom mjestu, odmah iza oboljenja krvožilnog sustava. U 2011. godini čak 21% naših sugrađana/ki umrlo je od nekog oblika karcinoma pa valja stalno naglašavati kako su preventiva i rano otkrivanje bolesti dokazano najuspješnije metode u borbi protiv kancera.

Iako najbrojnija nacionalna manjina u BiH veliki broj Roma/Romkinja nije u sistemu zdravstvene zaštite oko (65 %), a većinom su to žene u reproduktivnom dobu.

Cilj našeg udruženja jest doći do što većeg broja Romkinja, ali i Roma, motivirati ih na aktivno sudjelovanje u očuvanju i unaprijeđenju svog zdravlja te ih potaknuti na preventivne preglede.

Romske žene su najugroženija kategorija jer najviše vremena provode kod kuće u neuslovnim objektima; ne posjeduju određena znanja o faktorima koji utiču na njihovo reproduktivno zdravlje i planiranje roditeljstva. Zdravstvena zaštita Roma/Romkinja je nedovoljna i osobito je uvjetovana ekonomskom situacijom kao i činjenicom da Romi/Romkinje često nisu informisani o mogućnostima i uslugama koje im stoje na raspolaganju. Načini na koje se ostvaruje pravo na zdravstvenu zaštitu su zakonom propisani za sve građane ali Romi/Romkinje zbog neprijavljivanja kod Zavod za zapošljavanje u određenim rokovima gube pravo na zdravstvenu zaštitu.

Rak grlića maternice (carcinoma cervix) treći je najčešći zločudni tumor genitalnih organa u svijetu s 471 000 oboljelih svake godine. Prisutnost raka grlića maternice u zemljama Evropske Unije je 5 do 10 na 100 000, a u istočnoevropskim zemljama 20 ili više na 100 000 žena. Iako nema zvanične statistike, zbog nepostojanja nacionalnog registra malignih oboljenja, procjene govore da se naša zemlja nalazi u vrhu evropske liste oboljelih od raka grlića maternice.

Prema postojećim podacima, na tuzlanskom kantonu u prvih šest mjeseci ove godine (2014) je od karcinoma umrlo 150 žena što pokazuje da je kada su u pitanju karcinomi grlića materice i dojke stanje alarmantno i ako je poznato da se upravo ova dva karcinoma ukoliko se otkriju na vrijeme mogu izlječiti.

S ciljem smanjenja ove vrste oboljenja kod Romkinja udruženje žena Romkinja „Bolja budućnost“ Tuzla je provelo preventivni program očuvanja reproduktivnog zdravlja uz podršku Austrijske razvojne agencije kroz CARE International i Fonda otvoreno društvo BiH koji je pored edukacije uključio i besplatne ginekološke preglede i preglede dojki za 120 Romkinja sa područja Tuzlanskog kantona. Projektom je obuhvaćeno i anketiranje učesnica projekta o nivou njihovog znanja o reproduktivnom zdravlju.

Podaci dobijeni ovim malim istraživanjem i rezultati ovih pregleda predstavljeni su u ovoj Analizi sa ciljem da ukažemo na opravdanost ovakvih ili sličnih projekata, te da pozovemo sve nadležne institucije da se uključe u sistematsko rješavanje problema zdravstvene zaštite Roma/Romkinja i da zajednički doprinesemo očuvanju reproduktivnog zdravlja žena.

Indira Bajramović

Predsjednica udruženja

Informacije o projektima

Naziv projekta: **"Prevencija nasilja u porodici i očuvanje reproduktivnog zdravlja Romkinja na području općine Tuzla"**

Implementacija: 01. Jun -30. Novembar 2014.

Lokacija projekta: Općina Tuzla

Tip projekta: Prevencija i edukacija

Ciljna skupina: Romi/Romkinje

financed by

Austrian
Development Cooperation

Namjena projekta

Cilj 1: Smanjiti broj žrtava nasilja nad Romkinjama za 20% u romskim zajednicama na Općini Tuzla

- » Poboljšati saradnju institucija i organizacije u cilju prevencije nasilja nad Romkinjama i djecom
- » Saradnja našeg udruženja na evidentiranju slučajeva nasilja u porodici sa policijom i centrom za socijalni rad
- » Upoznati Rome/Romkinje o mjerama Zakona o zaštiti od nasilja u porodici

Cilj 2: Povećati broj Roma/Romkinja uključenih u sistem zdravstvene zaštite

- » Educirati Rome/Romkinje o načinima osiguranja zdravstvene zaštite
- » Podići nivo svijesti kod Romkinja o važnosti reproduktivnog zdravlja
- » 50 Romkinja obavilo dijagnostičke ginekološke preglede i preglede mamografije

Informacije o projektu

Naziv projekta: **“Očuvanje reproduktivnog zdravlja Romkinja”**

Implementacija: 01. Juli-31.Oktobar 2014.

Lokacija projekta: Tuzlanski Kanton

Tip projekta: Prevencija i istraživanje

Ciljna skupina: Romkinje

Namjena projekta

Cilj: Povećati broj screening-a specifičnih oboljenja kod Romkinja s ciljem ranog otkrivanja raka grlića maternice i raka dojke za 3% u odnosu na broj oboljelih u BiH.

- » Unaprijeđenje reproduktivnog zdravlja za 60 Romkinja sa područja Tuzlanskog Kantona koje spadaju u rizične skupine kroz provođenje dijagnostičkih pregleda dojke i ginekoloških pregleda u trajanju od 3 mjeseca
- » Izrada Analize screeninga – dijagnostičkih pregleda na uzorku od 60 Romkinja i predstavljanje rezultata u svrhu zagovaranja kod relevantnih institucija kako bi ovi pregledi postali redovna praksa u javnim ustanovama zdravstva.

Predstavljanje projekta javnosti

- » Press konferencija – predstavljane projekta 25.06.2014 u Tuzli
- » Medijski prezentovane radionice
- » Medijski prezentovane aktivnosti projekta

Poboljšanje saradnje institucija i organizacija u cilju prevencije nasilja nad Romkinjama i djecom

- » S ciljem poboljšanja saradnje institucija i organizacije kako bi zajednički radili na prevenciji nasilja nad Romkinjama i djecom kao i reproduktivnog zdravlja Romkinja održan javni sastanak 25.06.2014 godine.
- » Nakon ovog sastanka usvojeni zaključci i preporuke koje će rezultirati provođenju Zakona za zaštitu nasilja u porodici, kao i evidentiranje slučajeva žrtava nasilja te implementacija preventivnih programa za Romkinje iz oblasti reproduktivnog zdravlja.

Aktivnost: Sastanak, prevenorice i potpisnice u porodici i gospodarstvu reproduc. Datum: 25.06.2014

#	Ime i prezime	Organizacija	Adresa	Telefon, mail	Potpis
1	SAMIR FEHRIC'	VASA PRAVA Tuzla	ZAVODSKA 63	035/286-484 samir@vlasprava.org	Samir Feheric'
2	REBELIA BEGANOVIC'	VASA PRAVA BZK - TB	K	035/286-484 vlasprava.org	Rebelia Beganova
3	MESALIC' LEJLA	GENEKOLOVSKA OPD "VIVA INTIMAN" Tuzla	N. TITA SO	035/286-484 vlasprava.org	Mesalic' Lejla
4	AMILA HALILCEVIC'	SPEC ORGANACIJA PRAV DR MED AMILA HALILCEVIC' - RADILOG	SLAVINOVICI USEC	061-733-100	Amila Halilcevic'
5	FATIMA REĆIROVIC'	VIVE ŽENE	A. ŠANTICA 6, Tuzla	035 224 311	Fatima Rećirović
6	SHAMIRA SRABOVIC'	ZENIČKI DOKTORI Tuzla,	UL A. HERJEVIĆA 1	061-180-048	Shamira Srabovic'
7	ADNA AZABASIC'	MINISTARSTVO ZDRAVSTVA-TK	UL A. HERJEVIĆA 1	061-830-490	Adnja Azabasic'
8	MIRZA ČATIBUŠIĆ	ZEMLJA DJECE"	KLOSTERSKA 15.	035-257-390	Mirza Čatibušić
9	SELMA AZABASIC'	ZAVOD ZDRAVSTVO ZDRAVSTVO TK	SELEBEGAKOVICI	035 307 700	Selma Azabasic'
10	Fehret Hrnjšić'	Centar za soci. Zavod Tuzla	Kozarac 65	061-446-026	Fehret Hrnjšić'
11	SELENA PLAVNE KOSTIC'	ZAVOD ZDRAVSTVENIH OSIGURANJA TK	FRANCETIĆKA 36	035/300-600	Seleena Plavne Kostic'
12	Hodžefik Šeher	MCIP TK-a Tuzla	Tuzlakogorje 66	069/367-755	Hodžefik Šeher
13	Ranko Šeher	MCIP TK per Tuzla	Tuzlakogorje 55	035/270-435	Ranko Šeher
14	Adnan Mustedanagic'	MCIP TK - PU Tuzla PS Centar	UL. Tuzlakogorje 66	035/270-555 104 216	Adnan Mustedanagic'
15	Samir Arnavut	OSCE - Tuzla	Sokolska 37	061/189 967	Samir Arnavut
16	Emir Ilincić	OPĆINA Tuzla	035/307 334/338		Emir Ilincić
17	Safijev Kalajlic'	KOMISIJA ZA ZASTITU PRAVA NACIONALNIH RAMA	A. Alije /zetbeg. 30/3/ Tuzela	061 899 561	Safijev Kalajlic'
18	Zaim Đegonović	UG "OTAHARIN"	061-842-244 061-842-244	061-842-244	Zaim Đegonović
19	LARISA KOVACEVIC'	UZR "Bebo produkcija"	035/298-007	035/298-007	Larisa Kovacevic'
20	INDIRA BAORAHOVIC'	-/-	-/-	-/-	Indira Baorahovic'
21.	MIRSAD BAORAHOVIC'	-/-	-/-	-/-	Mirsad Baorahovic'

Edukacija Romkinja -radionice

- » Implementirane 4 radionice za Rome/Romkinje iz romskih zajednica Tuzle i Kiseljaka.
- » Teme radionica:
  - » Mjere Zakona o zaštiti od nasilja u porodici
  - » Prevencija nasilja u porodici
  - » Rano otkrivanje raka dojki i važnost prevencije
  - » Prevencija raka grlića maternice
- » Edukatorice na projektu; Mr. Sc. Dr. Senada Selmanovic spec. porodične medicine i Subhija Glinac.
- » Obuhvaćeni broj učesnika na radionicama: 129 učesnika/ca

Promotivni materijal

Rano otkrivanje raka dojke i važnosti mamografije

- » Samopregled dojki
- » Šta je rak dojke
- » Tko može dobiti rak dojke
- » Uzroci nastanka i faktori rizika
- » Mamografija i ultrazvuk dojki

Rak grlića maternice

- » Kada treba napraviti prvi pregled i PAPA testiranje
- » Šta je rak grlića maternice
- » Simptomi
- » Faktori rizika
- » Može li se spriječiti

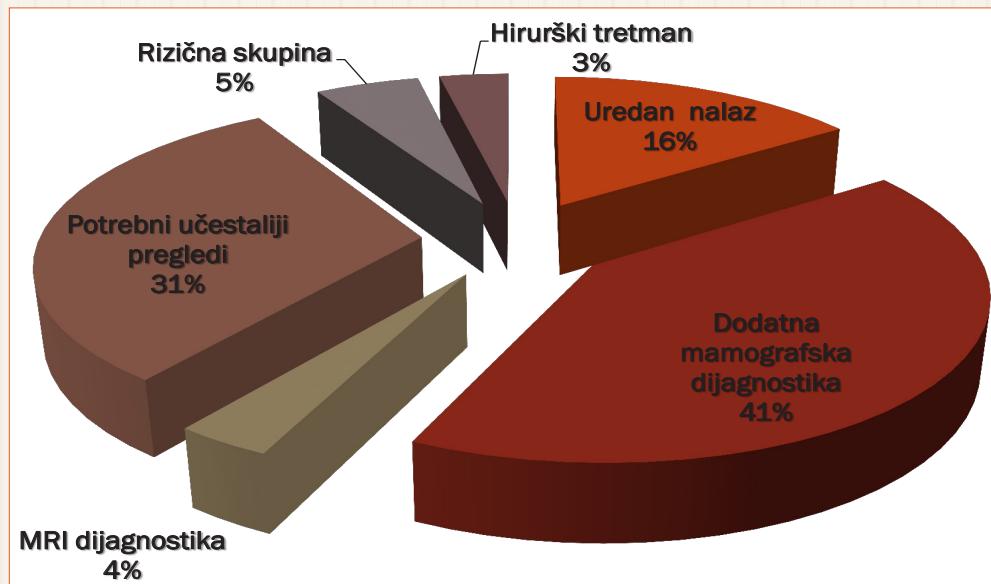
Za život bez nasilja

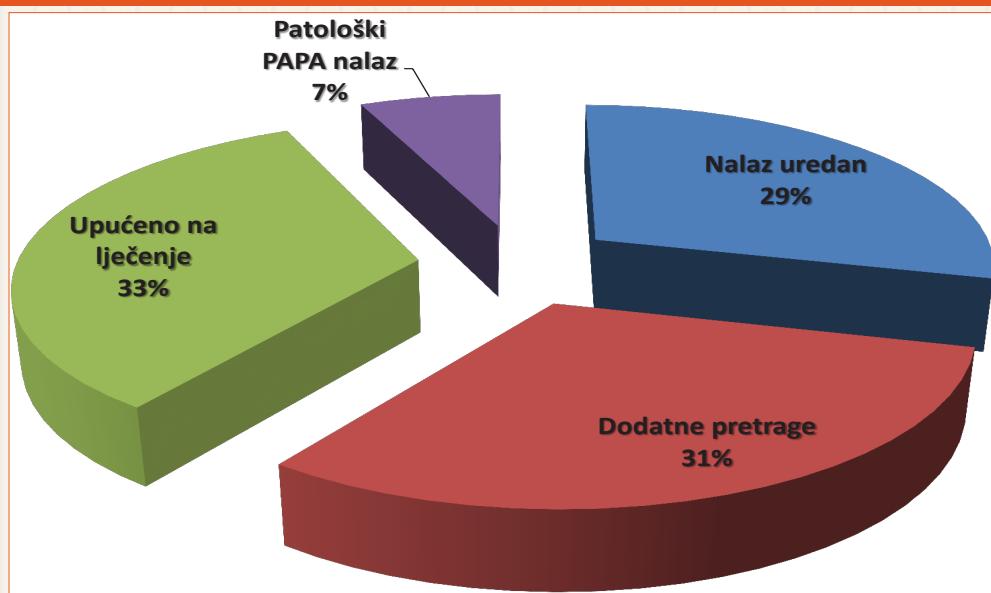
**-NE ĆUTI
-NE TRPI
-PRIJAVI NASILJE**

- » Nasilje je svaki čin protiv volje pojedinca koji ugrožava lični integritet bilo da se radi o fizičkom, psihičkom, seksualnom ili ekonomskom nasilju.

Ultrazvučna dijagnostika dojke (doppler ehosonografija), 55 Romkinja

Ginekološki pregledi (55 Romkinja)

Posjete romskim zajednicama

- » Podizanje svijesti romskih muškaraca o mjerama Zakona o zaštiti od nasilja u porodici kroz posjete romskim zajednicama: Mihatovići, Rasadine, Šićki brod, Solina, Kiseljak, Tuzla, Kojšino, Čubrić Banovići.
- » Ukupno razgovarano sa 98 Roma.

Anketni upitnik

Udruženje žena Romkinja „Bolja budućnost“ Tuzla implementira projekat pod nazivom „Očuvanje reprodiskretivnog zdravlja Romkinja“ koji je podržan od strane FOD. U kreiranju upitnika pored osoblja UŽR „Bolja budućnost“ Tuzla su učestvovali Prim. doc. dr. med. sc. Lejla Mešalić i Prim. dr. med. spec. Radiologije Amila Halilčević. S ciljem dobijanja saznanja o informisanosti Romkinja o važnosti reproduktivnog zdravlja kreirali smo ovaj upitnik koji će služiti isključivo za svrhe analize i planiranja budućih programa udruženja koje za cilj imaju očuvanje reproduktivnog zdravlja Romkinja. Upitnik popunjavate anonimno te tom prilikom Vaša privatnost neće biti narušena.

1. Koliko imate godina?

- Do 18 godina
- Od 18-25 godina
- Od 25-35 godina
- Od 35-45 godine
- Od 45-55 godine
- Više od 55 godina

2. Bračni status

- Bračna zajednica
- Vanbračna zajednica
- Nisam u braku

3. Nivo obrazovanosti

- Nekoliko razreda osnovne škole (upisati koliko) _____
- Osnovna škola
- Srednja škola
- Fakultet
- Bez škole

4. Da li imate uredno ovjerenu zdravstvenu knjižicu?

- Da
- Ne

5. Da li ste zaposleni?

- Da
- Ne

6. Da li imate socijalna primanja?

- Da
- Ne

7. Da li znate šta je reproduktivno zdravlje?

- Da
- Ne

8. Da li ste seksualno aktivni?

- Da
- Ne

9. Broj porođaja _____

10. Sa koliko godina ste rodili svoje prvo dijete? _____

11. Način završetka porođaja?

- Vaginalno
- Carski rez

12. Da li ste imali mrtvorodene djece ili djece sa anomalijama?

- Da
- Ne

13. Broj namjernih pobačaja: _____

14. Broj spontanih pobačaja: _____

15. Da li su Vaši menstrualni ciklusi redovni?

- Da
- Ne

16. Sa koliko godina ste imali prvi seksualni odnos? _____**17. Koji su motivi Vašeg stupanja u prvi seksualni odnos?**

- Ljubav
- Brak
- Prisila
- Znatiželja
- Fizička privlačnost
- Ostalo (navedite) _____

18. Da li zнате šta je kontracepcija?

- Da
- Ne

19. Da li Vi koristite kontracepciju?

- Da
- Ne

20. Na koji način se štitite od neželjene trudnoće?

- Kondom
- Pilule
- Spirala
- Neplodni dani
- Prekinuti snošaj
- Ostalo (navesti) _____

21. Da li sa svojim partnerom razgovarate o spolonom odnosu i korištenju kontracepcije?

- Da
- Ne

22. Da li znate šta su spolno prenosive infekcije (bolesti)?

- Da
- Ne

23. Da li znate kako se zaštiti od spolno prenosivih infekcija (bolesti)?

- Da
- Ne

24. Da li ste se testirali na neke od spolno prenosivih infekcija (bolesti)?

- Da (koje) _____
- Ne

25. Na koji način najčešće dobijate informacije o spolnom i reproduktivnom zdravlju?

- Prijatelj/ica
- Roditelj
- Partner/ica
- Ljekar
- TV i radio
- Religija (vjeroučitelj)
- Bez informacija
- Ostalo (navesti) _____

26. Ko je odgovoran za neželjenu trudnoću?

- Žena
- Muškarac
- Oboje
- Niko
- Ne znam

27. Koliko često posjećujete ginekologa?

- Redovno
- Po potrebi
- Ne idem ginekologu

28. Koji su razlozi zbog kojih ne posjećujete ginekologa?

29. Da li znate šta je PA-PA test?

- Da
- Ne

30. Da li znate kada trebate napraviti PA-PA test?

- Da
- Ne

31. Da li ste radili PA-PA test i koliko često?

- Da (koliko puta)_____
- Ne

32. Da li ste informisani o raku dojke?

- Da
- Ne

33. Šta smatrate da je najvažnije za izlječenje raka dojke?

- Rano otkrivanje
- Medicinsko znanje žene o raku dojke
- Mlađa životna dob
- Ne znam

34. Znate li napraviti samopregled dojki?

- Da
- Ne

35. Koje od ovih pregleda dojke ste napravili u zadnjih 12 mjeseci (označite sve preglede koje ste napravili)

- Redovni samopregled dojki
- Klinički pregled (pregled kod ljekara)
- UZV dojki
- Mamografija
- Nijedan

36. Označite tvrdnju koja se odnosi na Vas

- Poznajem barem jednu ženu koja je oboljela od raka dojke
- U mojoj užoj ili široj porodici bilo je oboljelih od raka dojke
- Sama sam oboljela od raka dojke
- Nijedno od navedenog

37. Pouzadni način za rano otkrivanje raka dojke su:

- Laboratorijske pretrage krvi
- Mamograf
- Rentgen
- Ultrazvuk
- Bris
- Razgovor sa ljekarom o tegobama

38. Smatrate li da su Romkinje kvalitetno i dovoljno informisane o raku dojke, raku grlića maternice i prevenciji?

- Da
- Ne

39. Na podizanju svijesti Romkinja u vezi raka dojke, raka grlića maternice i o potrebi redovnih i preventivnih pregleda treba više da radi?

- Država
- Mediji
- Ljekari
- Nevladine organizacije

HVALA!

“Očuvanje reproduktivnog zdravlja Romkinja”

- Analiza anketnog upitnika -

Informacije o projektu

Naziv projekta: “Očuvanje reproduktivnog zdravlja Romkinja”

Donator: Fond otvoreno društvo BiH

Implementacija: 01.07.2014 - 01.09.2014

Lokacija projekta: Tuzlanski kanton

Oblast: Zdravstvo

Podoblasti: Prevencija i edukacija

Ciljna skupina: Romkinje

Namjena projekta

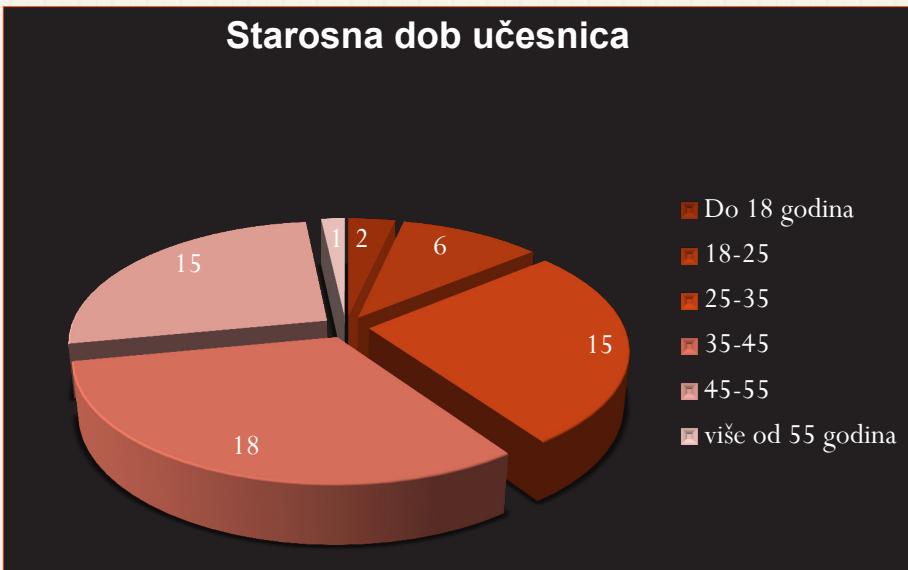
Cilj projekta: Povećati broj screening-a specifičnih oboljenja kod Romkinja s ciljem ranog otkrivanja raka grlića maternice i raka dojke za 3% u odnosu na broj oboljelih u BiH.

- » Unapređenje reproduktivnog zdravlja za 60 Romkinja sa područja Tuzlanskog Kantona koje spadaju u rizične skupine kroz provođenje dijagnostičkih pregleda dojke i ginekoloških pregleda u trajanju od 3 mjeseca.

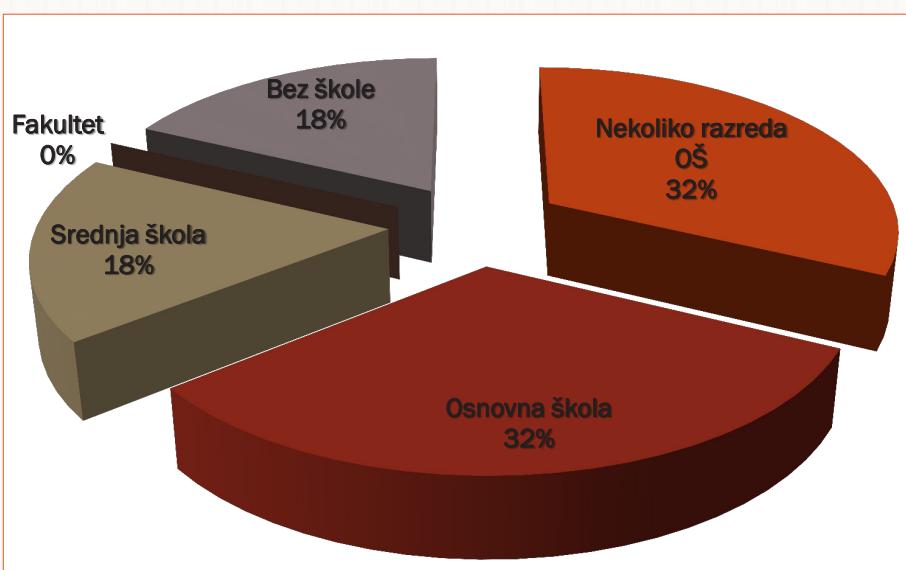
Anketni upitnik

- » Udruženje žena Romkinja „Bolja budućnost“ Tuzla implementira projekat pod nazivom „Očuvanje reproduktivnog zdravlja Romkinja“ koji je podržan od strane FOD. U kreiranju upitnika pored osoblja UŽR „Bolja budućnost“ Tuzla su učestvovale Prim. doc. dr. med. sc. Lejla Mešalić i Prim. dr. med. spec. Radiologije Amila Halilčević. S ciljem dobijanja saznanja o informisanosti Romkinja o važnosti reproduktivnog zdravlja kreirali smo ovaj upitnik koji će služiti isključivo za svrhe analize i planiranja budućih programa udruženja koje za cilj imaju očuvanje reproduktivnog zdravlja Romkinja.

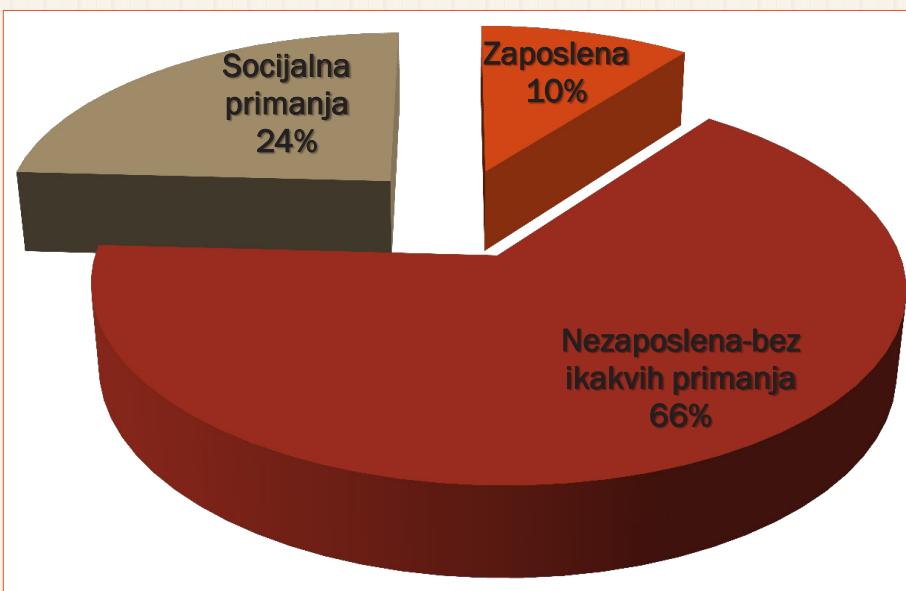
Starosna dob ispitanica anketnog upitnika

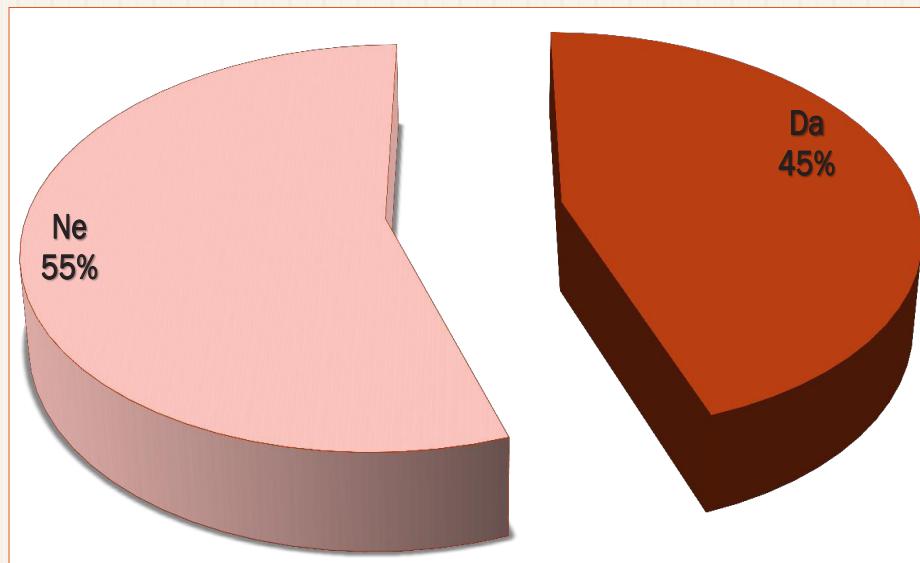
Nivo obrazovanja ispitanica

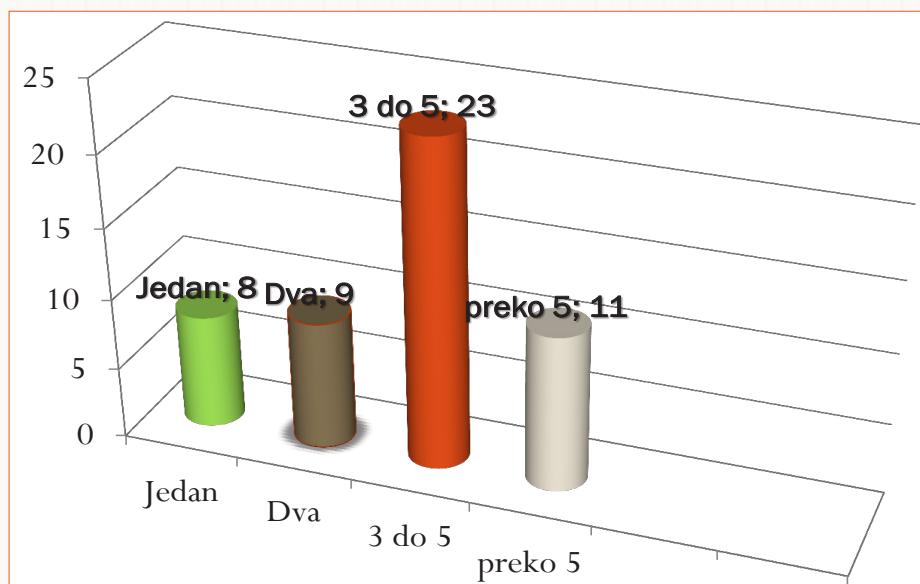
Socijalni status ispitanica

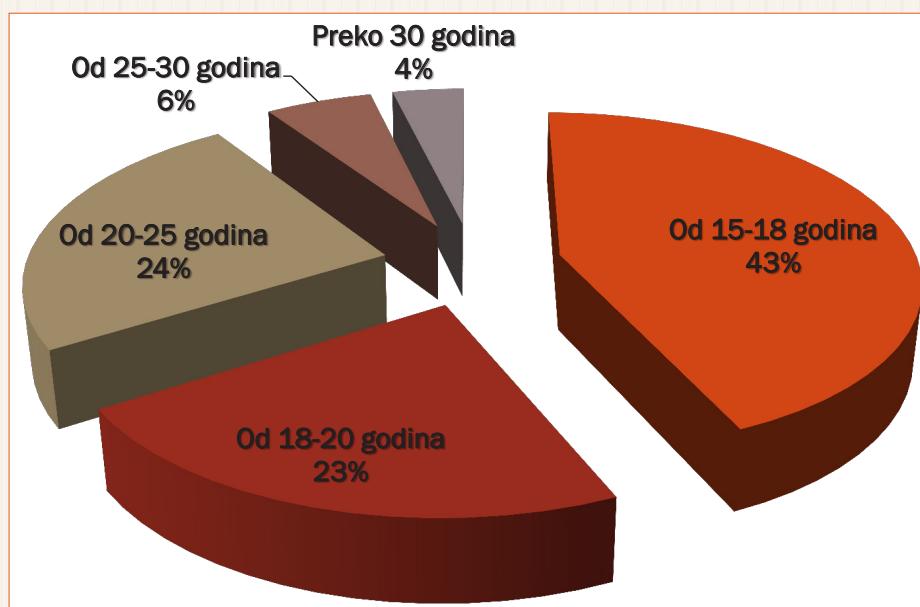
Reproduktivno zdravlje

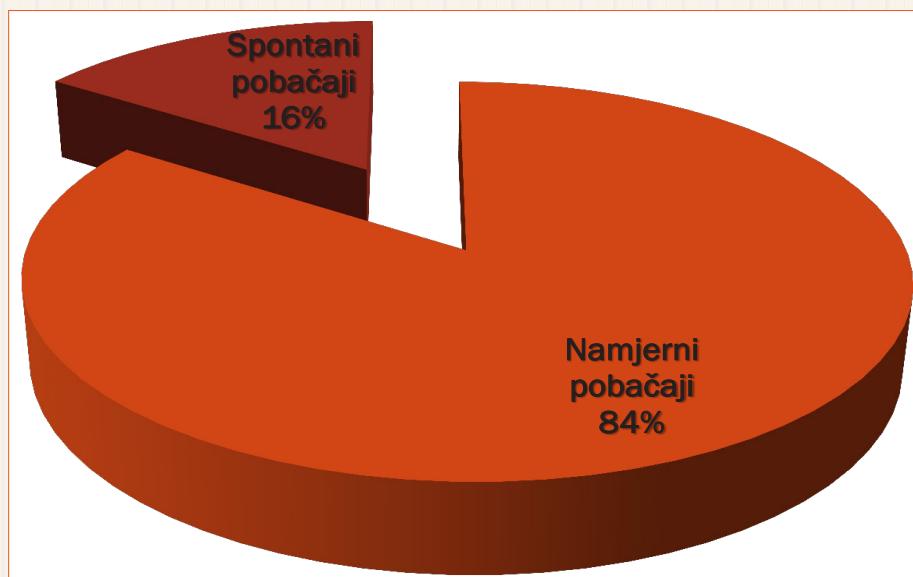
Broj porođaja

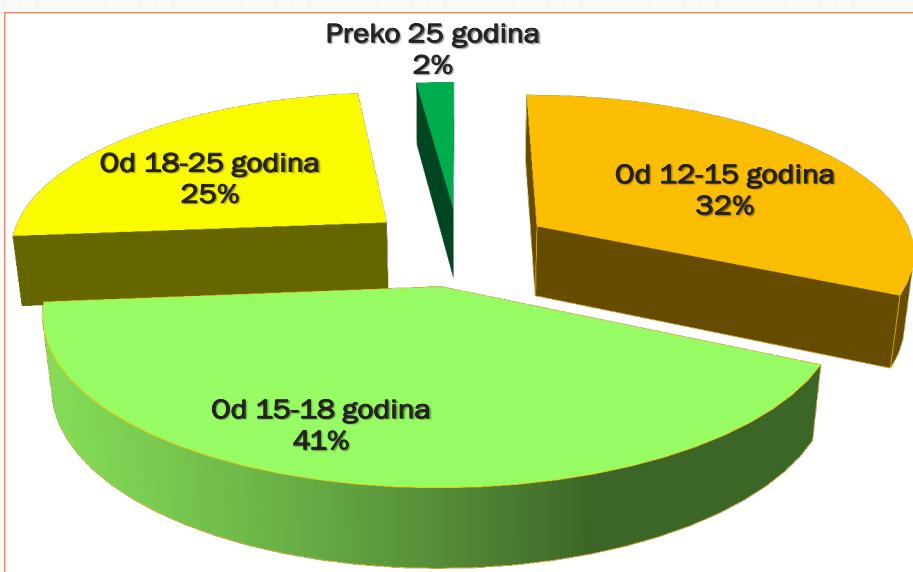
Prvi porođaj

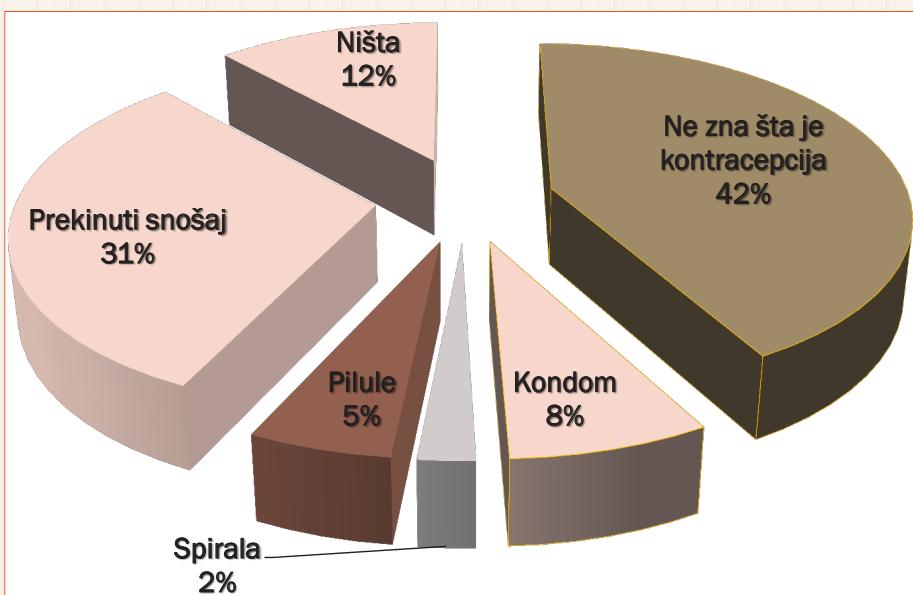
Namjerni i spontani pobačaji

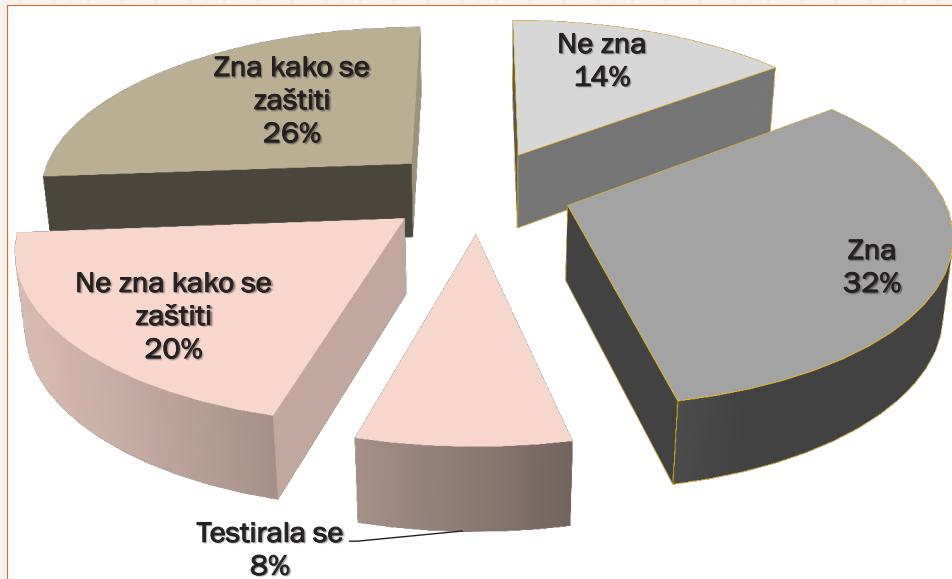
Godine stupanja u prvi seksualni odnos

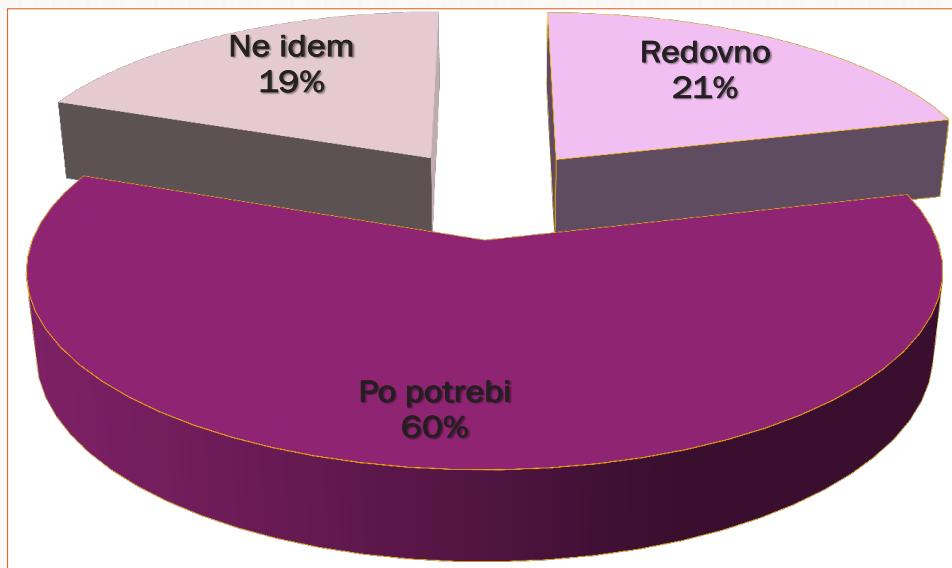
Kontracepcija

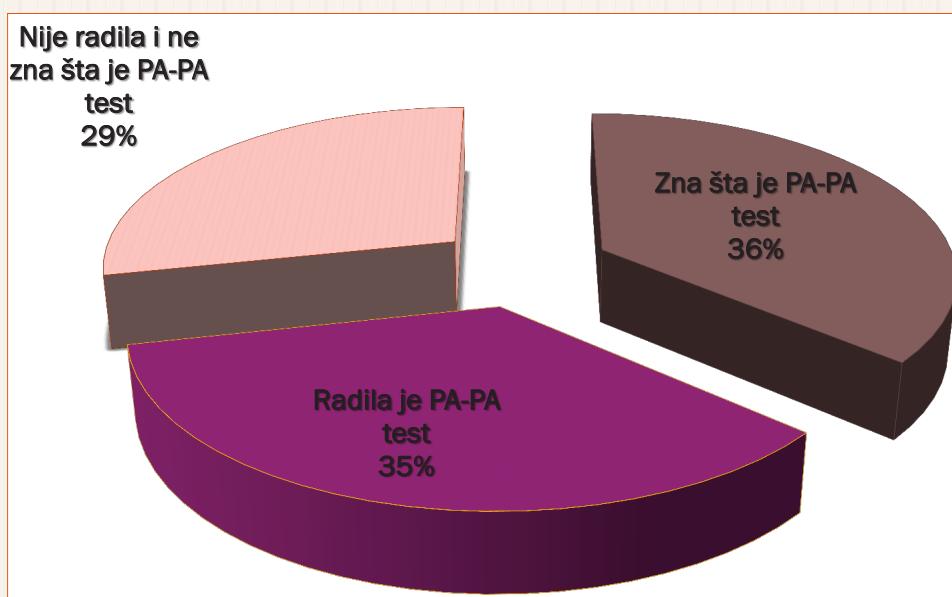
Spolno prenosive infekcije

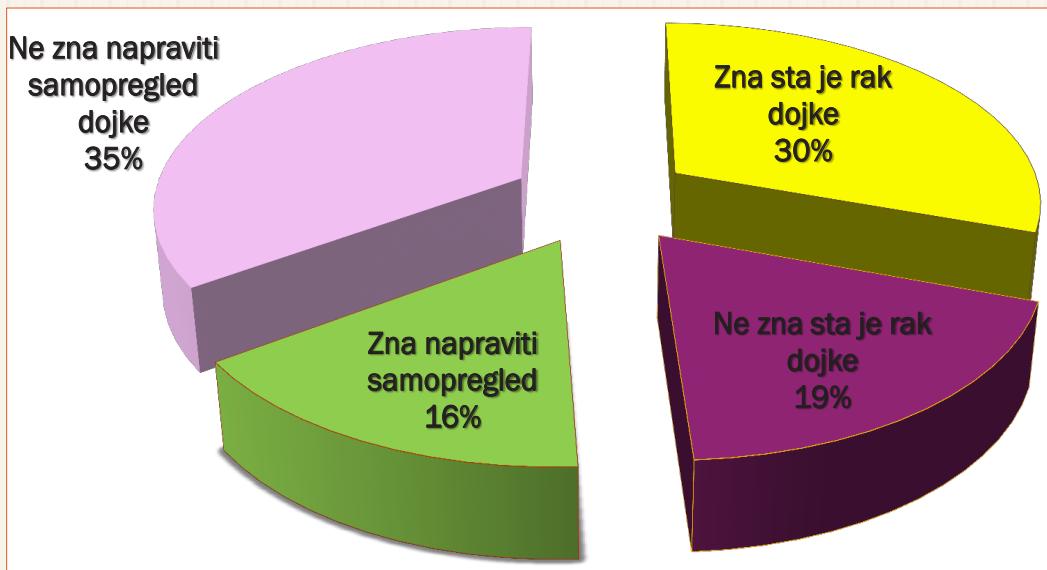
Posjeta ginekologu

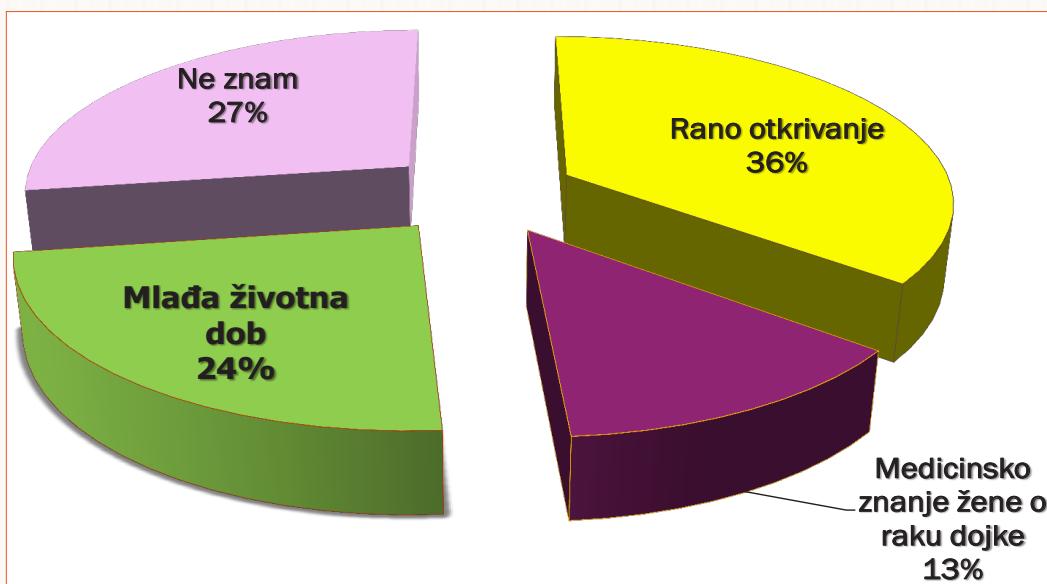
PA-PA test

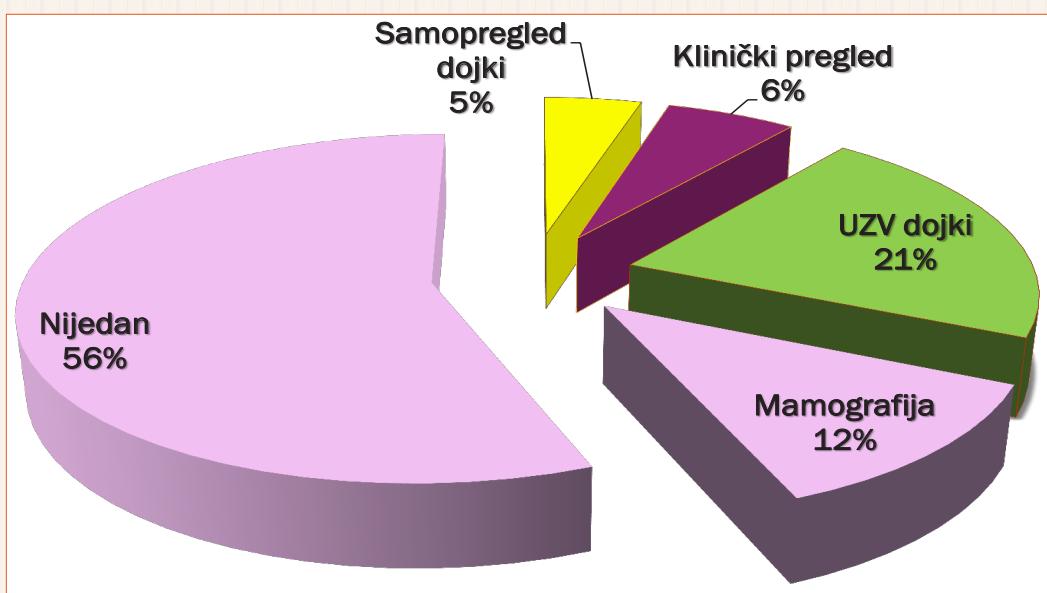
Rak dojke

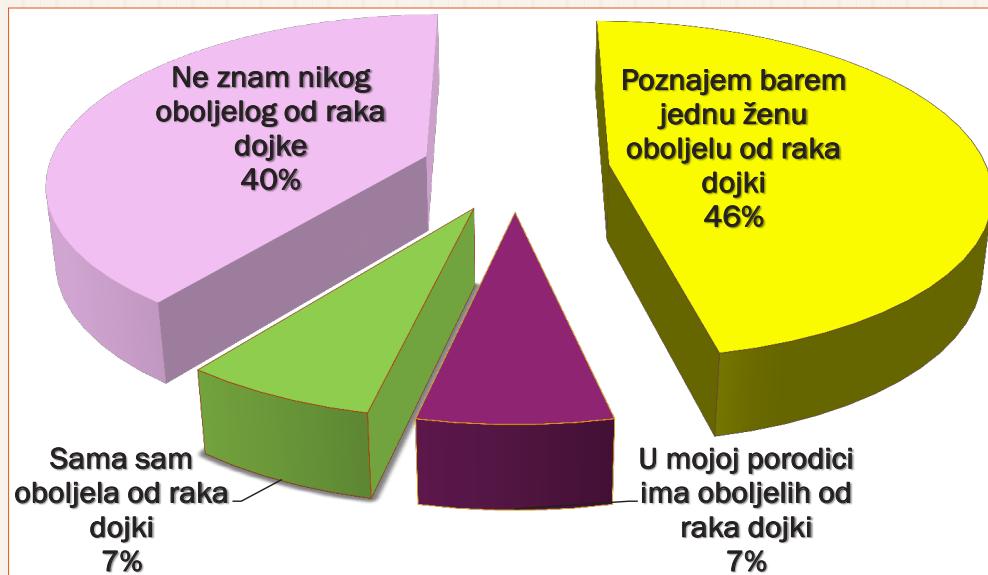
Šta je najvažnije za izlječenje raka dojke

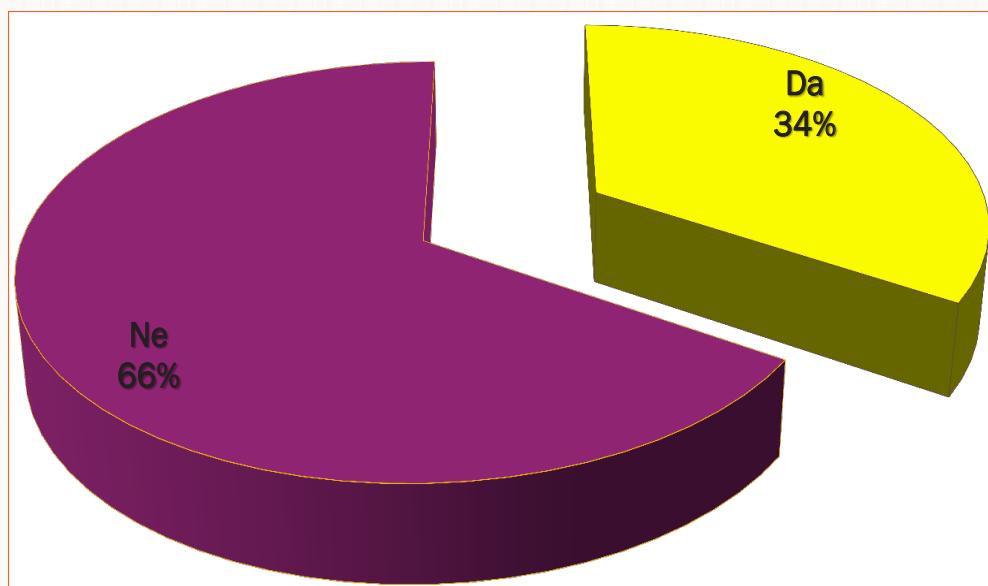
Pregledi koje su ispitanice obavile u proteklih 12 mjeseci

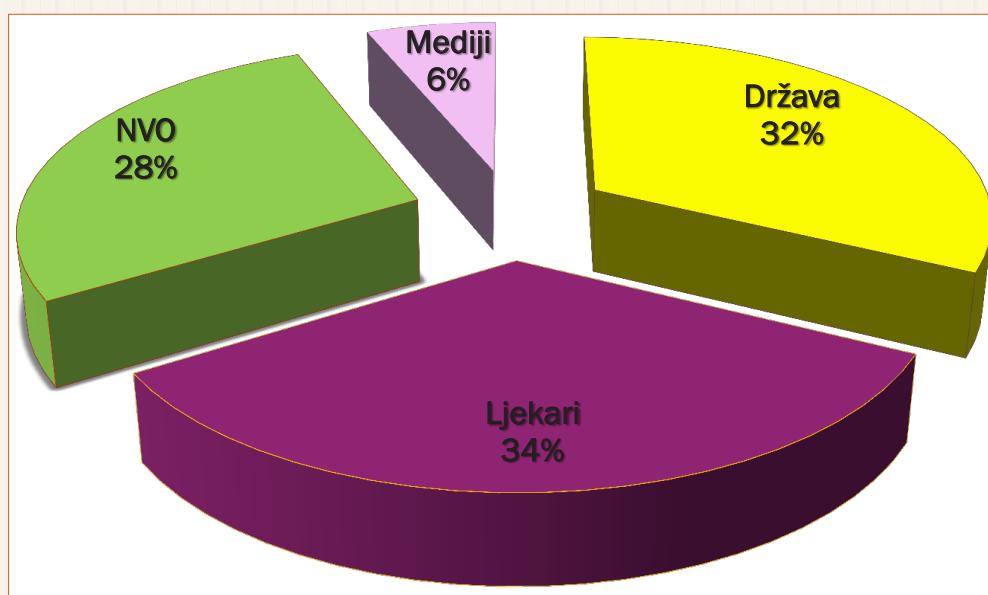
Tvrđnje ispitanica

Da li su Romkinje kvalitetno i dovoljno informisane o reproduktivnom zdravlju

Ko treba više da radi na podizanju svijesti Romkinja o reproduktivnom zdravlju

Udruženje žena Romkinja "Bolja budućnost"

Meše Selimovića 85, 75000 Tuzla, BiH

Tel/fax: 035 298 001

uzrbb@yahoo.com

www.bolja-buducnost.com.ba

financed by

Austrian
Development Cooperation

Open
Society Fund
Bosnia & Herzegovina

Fond
otvoreno društvo
Bosna i Hercegovina

Izdavač: Udruženje žena Romkinja "Bolja budućnost"

Štampa: OFF-SET Tuzla

Tiraž: 200 primjeraka